

PWYLLGOR	PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU
DYDDIAD	30 TACHWEDD 2017
TEITL	ARDRETHI ANNOMESTIG – RHYDDHAD DEWISOL
PWRPAS YR ADRODDIAD	GOFYN I'R PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU YSTYRIED BARN Y GWEITHGOR A SEFYDLWYD I YMCHWILIO I AC ADOLYGU POLISI'R CYNGOR AR GANIATAU RHYDDHAD DEWISOL
AWDUR	DEWI MORGAN, UWCH REOLWR REFENIW A RISG
GWEITHREDIAD	YSTYRIED ARGYMHELLION Y GWEITHGOR, EU HADDASU FEL BO'R ANGEN, A'U CYFLWYNO I'R AELOD CABINET CYLLID I'W HYSTYRIED PAN YN SEFYDLU FFRAMWAITH NEWYDD

---

1. CYFLWYNIAD

- 1.1 Yn ei gyfarfod ar 28 Medi 2017, penderfynodd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu i sefydlu Gweithgor i ymchwilio i Bolisi'r Cyngor ar ganiatáu rhyddhad dewisol. Aelodau'r Gweithgor oedd y Cadeirydd ac Is-Gadeirydd y Pwyllgor, yn ogystal â'r Cynghorwyr Huw Gruffydd Wyn Jones, Aled Wyn Jones, Angela Russell a Dewi Wyn Roberts. Roedd yr Aelod Cabinet Cyllid hefyd i fynychu cyfarfodydd y Gweithgor.
- 1.2 Mae'r adroddiad yma yn hysbysu'r Pwyllgor llawn o drafodaethau'r Gweithgor, ac yn amlinellu ei argymhellion wrth lunio fframwaith bolisi newydd ar gyfer y Cyngor.

2. CEFNIDIR

- 2.1 Nodwyd yng nghyfarfod blaenorol y Pwyllgor fod polisi cyfredol y Cyngor ar gyfer caniatáu rhyddhad dewisol i dalwyr ardrethi annomestig wedi ei sefydlu ers sawl blwyddyn, ac wedi derbyn mân addasiadau yn unig ers hynny. Nodwyd ei bod yn amserol i'r Cyngor i gynnal adolygiad cynhwysfawr o'r Polisi Rhyddhad Dewisol nid yn unig er mwyn sicrhau ei fod yn parhau'n addas yn sgil newidiadau deddfwriaethol, ond hefyd i ystyried os yw'r rhyddhad y mae'r Cyngor yn ei ganiatáu wedi ei anelu i'r manau cywir ac yn fforddiadwy yng ngŵydd yr angen parhaus i ddarganfod arbedion.
- 2.2 Mae'r adroddiad ac atodiad a gyflwynwyd i'r Pwyllgor ar 28 Medi i'w cael ar hyd y dolenni isod:
Adroddiad:
<https://democratiaeth.cyngor.gwynedd.gov.uk/documents/s13453/Ardrethi%20Annomestig%20Rhyddhad%20Dewisol.pdf?LLL=1>
Atodiad:
<https://democratiaeth.cyngor.gwynedd.gov.uk/documents/s13454/Atodiad.pdf?LLL=1>
- 2.3 Rôl casglwr trethi sydd gan y Cyngor mewn perthynas ag ardrethi annomestig. Mae'r Cyngor, yn ei rôl fel "awdurdod bilio", yn caglu trethi busnes ac yn talu'r swm drosodd i Pŵl Ardrethi Annomestig Cenedlaethol Cymru, gyda'r Cyngor wedyn yn derbyn cyfran o gyfanswm y pŵl yn ôl gan Lywodraeth Cymru.

- 2.4 Er fod sawl math o ryddhad trethi busnes ar gael (e.e. rhyddhad busnesau bychain, rhyddhad eiddo gwag), roedd cwmpas y Gweithgor yn canolbwyntio yn benodol ar y rhyddhad dewisol y mae'r Cyngor yn ei ganiatáu i gyrff penodol. Mae gan gyrff elusennol neu gyrff sy'n elusennol eu natur, a Clybiau Chwaraeon Amatur Cymunedol (CASC), hawl dan Adran 43 o Ddeddf Cyllid Llywodraeth Leol 1988 i dalu 20% yn unig o'r hyn a fyddai'n daladwy ar eu heiddo pe na baent yn gyrff o'r fath. Er na ddefnyddir y geiriad yn y Ddeddf, gelwir y rhyddhad yma o 80% yn "Ryddhad Mandadol".
- 2.5 Gan fod y rhyddhad mandadol yma yn cael ei ganiatáu trwy ddeddfwriaeth, a fod y Pŵl Cenedlaethol yn ariannu'r rhyddhad yma'n llawn, nid oedd sgôp i'r Gweithgor roi ystyriaeth pellach i'r rhyddhad mandadol a ganiateir.
- 2.6 Fodd bynnag, mae'r polisi cyfredol yn caniatáu i rai cyrff sydd yn derbyn rhyddhad mandadol o 80% dderbyn rhyddhad dewisol pellach o hyd at 20%, fel nad ydynt yn talu unrhyw drethi busnes. Pan wneir hyn, mae rheoliadau yn golygu fod y Cyngor yn talu 75% o gost y rhyddhad ychwanegol yn achos cyrff elusennol, a 10% o gost y rhyddhad ychwanegol yn achos CASCau.
- 2.7 Mae'r polisi cyfredol hefyd yn caniatáu i'r Cyngor roi rhyddhad dewisol – o hyd at 100% - i gyrff nad ydynt yn gymwys i dderbyn ryddhad mandadol. Mae'r Cyngor yn talu 10% o gost y rhyddhad dewisol yma os ydi'r corff sy'n ei dderbyn yn syrthio i mewn i un o'r categorïau canlynol:
- Corff sydd ddim am elw, gydag amcanion elusennol **neu** sy'n ddyngarol **neu** grefyddol **neu'n** ymwneud ag addysg, lles cymdeithasol, gwyddoniaeth, llenyddiaeth neu'r celfyddydau cain
  - Corff sydd ddim am elw, ac yn ymwneud â hamdden.
- 2.8 Dylid nodi fod y Ddeddf hefyd yn caniatáu i'r Cyngor roi rhyddhad dewisol i unrhyw drethdalwr arall, ond yn yr amgylchiadau hynny byddai'n rhaid i'r Cyngor dalu 100% o gost y rhyddhad, a gallu profi fod y rhyddhad er lles drethdalwyr Gwynedd. Ni fwriedir defnyddio'r grym yma ac felly nid oedd o fewn sgôp gwaith y Gweithgor.

3. GWAITH Y GWEITHGOR

- 3.1 Cynhaliwyd dau gyfarfod o'r Gweithgor Ymchwil Rhyddhad Trethi, ar 12 Hydref ac 14 Tachwedd.
- 3.2 Lle roedd y drafodaeth yn ymwneud ag elusen neu weithgaredd oedd yn ymwneud â maes ble roedd aelod o'r Gweithgor wedi nodi diddordeb gan eu bod yn derbyn tâl gan gorff perthnasol, roedd yr aelod yn datgan diddordeb ac yn ymneilltuo o'r drafodaeth.
- 3.3 Yng nghyfarfod 12 Hydref, rhoddwyd cyflwyniad ar y cefndir deddfwriaethol yn gyntaf, sef y rhannau perthnasol o Ddeddf 1988 a Rheoliadau cysylltiedig. Nodwyd fod cost unrhyw ryddhad dewisol yn cael ei rannu rhwng y Pŵl Trethi Annomestig Cenedlaethol a'r awdurdod lleol, yn ddibynnol ar natur y corff a'r defnydd a wneir o'r eiddo.
- 3.4 Eglurwyd fod y Cyngor wedi mabwysiadu Polisi Rhyddhad Elusennol, ond ei fod bellach yn amserol i'w adolygu. Er mwyn ystyried y trefniadau mewn ffordd systematig, penderfynodd y Grŵp ddefnyddio categorïau'r fframwaith gyfredol fel canllaw, gan nodi un o dri dewis:
- Parhau gyda'r un lefel o ryddhad ag ar hyn o bryd
  - Newid y rhyddhad dewisol a roddir
  - Rhoi ystyriaeth bellach yn y cyfarfod dilynol ar 14 Tachwedd.

3.5 Yng nghyfarfod 14 Tachwedd, cyflwynwyd y manylion ychwanegol y gwnaethpwyd cais amdano yn y cyfarfod blaenorol. Roedd hyn yn cynnwys manylion o natur yr eiddo sydd yn derbyn rhyddhad ar hyn o bryd yn y gwahanol gategoriâu, a rhoddwyd ystyriaeth penodol os oedd y rhyddhad dewisol a ganiateir ar hyn o bryd yn arddangos tegwch a defnydd priodol o adnoddau'r Cyngor.

3.6 Mae'r Atodiad yn cynnwys y fframwaith gyfredol, gyda barn y Gweithgor wedi ei nodi arno.

4. CASGLIADAU'R GWEITHGOR

4.1 Yn y mwyafrif o achosion, gwelir fod y Gweithgor o'r farn y dylid parhau gyda'r drefn gyfredol. Fodd bynnag, roedd y Gweithgor o'r farn fod angen gwneud y newidiadau canlynol:

4.2 **Categori 5 – Mudiadau o Ddiddordeb Arbennig i Rai.** Roedd y Gweithgor o'r farn y dylid ychwanegu is-gategori newydd sef 5(c), cyrff o'r fath sydd wedi cael eu cofrestru'n elusen (ac felly'n gymwys i ryddhad mandadol o 80%), ond heb gysylltiadau lleol. Hynny yw, er fod yr elusen yn gyfrifol am dreth annomestig eiddo o fewn Gwynedd, nid yw'n ymddangos fod y mudiad yn gwasanaethu trigolion y sir. Ni ddylai eiddo yng nghategori 5(c) dderbyn rhyddhad dewisol ychwanegol.

4.3 **Categori 9 – Siopau Elusennol.** Ar hyn o bryd, caniateir rhyddhad dewisol ychwanegol o 20% i siopau elusen os nad ydynt yn gwerthu "stoc newydd" na "nwyddau wedi'u prynu i fewn", gyda rhyddhad mandadol yn unig yn cael ei ganiatáu i siopau elusennol sy'n gwerthu "stoc newydd" neu "nwyddau wedi'u prynu". Ar hyn o bryd, mae 50 siop yn cael rhyddhad ychwanegol, a nid oes yr un siop yn derbyn rhyddhad mandadol yn unig. Mae hynny yn awgrymu, felly, nad oes yr un siop elusen o fewn Gwynedd yn gwerthu nwyddau newydd. Rhag camddealltwriaeth, ac osgoi sefyllfa lle byddai gwerthu ychydig o nwyddau newydd megis cardiau Nadolig yn atal siop rhag cael rhyddhad ychwanegol, roedd y Gweithgor o'r farn y dylid newid y diffiniad i egluro fod rhyddhad dewisol o 20% i'w ganiatáu i siopau elusennol lle mae mwyafrif y deunydd a werthir wedi eu rhoddi i'r elusen i'w gwerthu ymlaen.

4.4 **Categori 10 – Eiddo'r Ymddiriedolaeth Genedlaethol a Categori 12 – Eiddo'r RSPCA / RSPB.** Nid oedd y Gweithgor yn gweld pa reswm sy'n bodoli bellach i gyfiawnhau fod yr elusennau cenedlaethol hyn yn haeddu ymdriniaeth wahanol i elusennau eraill, gan derbyn rhyddhad dewisol ychwanegol o 20% ar unrhyw eiddo yn eu meddiant yn ddiodyn. Casgliad y Gweithgor oedd y dylid trin yr elusennau hyn fel pawb arall, gan ystyried rhyddhad dewisol ar eiddo unigol yn unol â'i haeddiant (e.e. gellid caniatáu rhyddhad i eiddo addysgiadol, ond ddim i swyddfeydd neu gynlluniau hydro).

4.5 **Categori 11 – Eiddo Hamdden a Reolir gan Fudiadau Elusennol Cofrestredig Cenedlaethol.** Hosteli sy'n cael eu rhedeg gan gyrff megis yr YHA, neu gan elusennau er lles unigolion o ardaloedd daearyddol penodol yw nifer o'r eiddo sydd yn y categori yma. Gan fod yr eiddo yn y categori yma yn ymwneud ag eiddo a reolir gan fudiadau elusennol cofrestredig, maent yn gymwys am ryddhad mandadol o 80%. Mae'r polisi cyfredol yn caniatáu rhyddhad dewisol ychwanegol o 20% i Hostelaau Hamdden heb bar (neu weithgaredd masnachol arall), ond dim rhyddhad ychwanegol i ganolfan Hamdden gyda bar (neu weithgaredd masnachol arall). Barn y Gweithgor oedd fod y diffiniadau hyn wedi dyddio bellach, ac y dylid defnyddio "defnydd gan drigolion Gwynedd" fel y mesur i benderfynu os byddai rhyddhad dewisol yn briodol neu beidio, nid presenoldeb bar neu weithgaredd masnachol.

- 4.6 **Categori 13 – Swyddfeydd Cymdeithasau Tai.** Barn y Gweithgor oedd fod sefyllfa ariannol gymharol y Cymdeithasau Tai a'r Cyngor wedi newid yn sylweddol ers mabwysiadu'r polisi cyfredol, ac nad oedd cyfiawnhad dros ddefnyddio cyllidebau'r Cyngor i roi cymorth i'r Cymdeithasau Tai erbyn hyn. Serch hynny, roedd y Gweithgor yn awyddus i barhau i ganiatáu rhyddhad dewisol ychwanegol i eiddo ar ystâd o dai sydd wedi cael ei drosi yn swyddfa yn benodol er budd trigolion yr ystâd hwnnw.
- 4.7 **Categori 14 – Clybiau Chwaraeon Amatur / Hamdden e.e. Clwb Rygbi, Golff ayyb.** Ar hyn o bryd, mae'r categori yma wedi cael ei rannu yn dri, yn amrywio ar sail aelodaeth lleol, elw'r clwb ayyb. Yn ogystal â'r angen i ddiweddarau'r categori yma i adlewyrchu newidiadau yn y ddeddf gyda dyfodiad Clybiau Chwaraeon Amatur Cymunedol (CASC), roedd y Grŵp o'r farn fod Categori 14 angen ei symleiddio, gan gyfuno'r gwahanol is-gategorïau. Mae gan CASCau eu categori eu hunain, sef Categori 17.
- 4.8 **Categori 15 – Corff Sydd heb ei Gofrestru'n Elusen ond sy'n Elusennol ei Natur.** Roedd y Gweithgor o'r farn fod angen parhau i gael categori o'r fath yma, ac er nad oes cost ariannol i'r Cyngor (dim ond rhyddhad mandadol a ganiateir), byddai'n briodol cael cymeradwyaeth yr Aelod Cabinet ym mhob achos er mwyn sicrhau cysondeb a thryloywder.

4.9 Sefyllfa Ariannol

Yn ogystal â natur defnydd yr eiddo, roedd y Gweithgor yn awyddus i fframwaith newydd roi ystyriaeth gor-redol i sefyllfa ariannol elusennau ac yn awyddus i'r Adran Gyllid edrych i mewn i ymarferoldeb gosod llawr a nenfwd ar y cymorth a roddir trwy'r drefn rhyddhad dewisol:

- Lle mae'r fframwaith yn datgan nad yw rhyddhad dewisol ychwanegol ar gael i gorff elusennol sy'n derbyn rhyddhad mandadol, dylid ystyried sefyllfa ariannol yr elusen, a caniatáu'r rhyddhad ychwanegol mewn sefyllfa lle byddai'r elusen yn dioddef pe na baent yn dderbyn y rhyddhad ychwanegol.
- Rodd y Gweithgor yn awyddus i'r Adran Cyllid ystyried sut i gynnal asesiad ariannol o'r cyrff elusennol sydd yn derbyn rhyddhad dewisol ychwanegol yn unol â'r fframwaith, ac atal y rhyddhad ychwanegol os oes gan y corff hwnnw ddigon o incwm a/neu reserfau i dalu 20% o'r dreth annomestig ar eu heiddo. Byddai hyn yn golygu fod adnoddau ar gael i gefnogi cyrff elusennol mwy anghenus, yn ogystal ag arbed arian i'r Cyngor a'r Pŵl Cenedlaethol.

5. CAMAU NESAF

- 5.1 Y Cabinet sydd â'r cyfrifoldeb dros fabwysiadu Fframwaith Bolisi newydd.
- 5.2 Yn unol â Rheoliad 2(3) o'r Rheoliadau Ardrethi Annomestig (Rhyddhad Dewisol) 1989 (1989/1059), rhaid rhoi o leiaf blwyddyn o rybudd pan mae rhyddhad dewisol yn cael ei diddymu neu ei leihau, a gall y diddymiad neu addasiad ond digwydd ar ddiwedd blwyddyn ariannol. Felly, ble gwneir penderfyniad dod â rhyddhad dewisol i ben, rhaid hysbysu'r trethdalwr cyn 31 Mawrth 2018 os ydi'r rhyddhad i ddod i ben ar 31 Mawrth 2019. Petai hysbysiad o benderfyniad i atal rhyddhad yn llithro i Ebrill 2018, dyweder, ni all ddod i rym tan blwyddyn ariannol 2020/21.
- 5.3 Yn sgil hynny, er mwyn cael fframwaith sydd yn ei le mor fuan â phosib, bydd angen i'r Cabinet fabwysiadu Polisi newydd erbyn diwedd Chwefror 2018.
- 5.4 Er gwybodaeth, pan ganiateir rhyddhad dewisol o'r newydd, nid oes angen rhybudd o flwyddyn – gellir ei ganiatáu yn syth, a'i ôl-ddyddio fel bo'n briodol.

6. ARGYMHELLIAD

- 6.1 Gofynnir i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ystyried sylwadau'r Gweithgor fel sy'n ymddangos yn Rhan 4 uchod, cynnig addasiadau, a'u cynnig fel argymhellion i'r Aelod Cabinet Cyllid i'w ystyried pan yn mabwysiadu Fframwaith Bolisi newydd.